

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до лекцій**

Навчальна дисципліна	Інтелектуальна власність та патентознавство	
Галузь знань	G «Інженерія, виробництво та будівництво»	
Спеціальність	G21 «Біотехнології та біоінженерія»	
Спеціалізація	Промислова та фармацевтична біотехнологія	
Форма навчання	Заочна	
Кафедра	Аналітичної, фізичної та колоїдної хімії	

Затверджено на засіданні кафедри аналітичної, фізичної та колоїдної хімії
Протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

Розглянуто та затверджено на засіданні ЦМК зі спеціальності І8 Фармація
Протокол № 1 від 29 серпня 2025 р.

Автори:

Гождзінський С.М. – доцент кафедри аналітичної, фізичної та колоїдної хімії,
Зайцева Г.М. – завідувачка кафедри аналітичної, фізичної та колоїдної хімії,
Пушкарьова Я.М. – доцентка кафедри аналітичної, фізичної та колоїдної хімії.

Лекція № 1 «Настановча лекція. Вступ у дисципліну».

Вид лекції: традиційна (інформаційна).

Компетенції:

1) демонструвати знання та розуміння основних засад інтелектуальної власності та патентознавства;

2) демонструвати здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Мета лекції:

1) дидактична мета – сформувати систематизовані знання щодо поняття Інтелектуальна власність та патентознавство.

2) виховна мета – сприяти формуванню наукового світогляду, підвищення рівня правової культури особистості;

3) розвивальна мета – розвивати інтелектуальні здібності, мислення, самостійність.

Обладнання лекції: комп'ютерна техніка та відповідне програмне забезпечення, мультимедійна система, екран для мультимедійної системи.

Завдання лекції:

1) знати основи правової охорони винаходів (корисних моделей).

План лекції:

1. Вступна частина.

2. Основні питання лекції.

2.1. Загальні відомості про винахід (корисну модель).

2.2. Відмінність між винаходом та корисною моделлю.

3. Підсумки.

Опис етапів лекції

Назва етапу лекції	Зміст етапів	Освітня мета етапу	Час
Вступна частина	Настановча лекція спрямована на формування у здобувачів цілісного уявлення про зміст, структуру та практичну значущість навчальної дисципліни, а також визначення орієнтирів їх подальшої навчальної діяльності.	Розкрити актуальність теми лекції; ознайомити студентів з планом лекції.	2 хв.
Загальна інформація	Основними завданнями настановчої лекції є: ознайомлення студентів із метою, завданнями та місцем дисципліни у структурі освітньо-професійної програми, зокрема її роллю у формуванні загальних і фахових компетентностей;	Формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння змісту навчальної дисципліни, її місця у професійній підготовці та оволодінні	25 хв.

	розкриття змістової структури курсу, включаючи основні теми, модулі та логіку їх взаємозв'язку; формування уявлення про очікувані результати навчання, зокрема знання, уміння та навички, які мають бути сформовані у процесі опанування дисципліни; ознайомлення з формами організації навчального процесу (лекції, практичні заняття, самостійна робота), а також методами і засобами навчання; пояснення системи оцінювання навчальних досягнень, критеріїв успішності та вимог до виконання індивідуальних і самостійних завдань; надання рекомендацій щодо ефективної організації самостійної роботи студентів, включаючи роботу з навчальною та науковою літературою, електронними ресурсами та базами даних; актуалізація міждисциплінарних зв'язків та практичного значення дисципліни для майбутньої професійної діяльності;	базовими орієнтирами для ефективного засвоєння навчального матеріалу й подальшого розвитку фахових компетентностей.	
Контрольна робота	1. Мета контрольної роботи Контрольна робота спрямована на перевірку: рівня засвоєння теоретичного матеріалу; здатності застосовувати знання на практиці; сформованості аналітичного мислення. 2. Формат і структура Пояснити чітко, що буде: тестові завдання / відкриті питання / задачі / кейси; кількість завдань; типи відповідей (розгорнуті, короткі, обґрунтування). 3. Обсяг і час виконання тривалість (наприклад, 60–90 хв); чи можна користуватись матеріалами;	Формування у здобувачів чіткого розуміння її змісту, структури, вимог та критеріїв оцінювання як орієнтира для ефективної підготовки та успішного виконання.	15 хв.

	формат (письмова / онлайн). 4. Критерії оцінювання Обов'язково конкретно: правильність відповіді; повнота; логічність і обґрунтованість; використання термінології; самостійність виконання. 5. Типові помилки Дуже корисно одразу сказати: неповні відповіді; відсутність пояснення; плутанина в термінах; переписування без розуміння. 6. Рекомендації для підготовки які теми ключові; на що звернути увагу; як готуватись (конспект, тести, практичні). 7. Академічна доброчесність Коротко, але чітко: самостійність виконання; заборона списування; наслідки порушень.		
Підсумки	Настановча лекція забезпечує формування у здобувачів цілісного уявлення про зміст дисципліни та вимоги до виконання контрольної роботи як важливого етапу оцінювання навчальних досягнень.	Формування у здобувачів розуміння структури, вимог і критеріїв оцінювання контрольної роботи як орієнтира для ефективної підготовки.	3 хв.

Рекомендована література

Основна

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII, статті 1 та 5 : станом на 6 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII, статті 1, 6 та 7 : станом на 14 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

3. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV, статті 418-426: станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

Додаткова

1. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). *Укрпатент*. URL: <https://ukrpatent.org/uk> (дата звернення: 20.06.2024).

Лекція № 2 Інтелектуальна власність. Авторське право. Суміжні права.

Вид лекції: традиційна, інформаційна.

Компетенції:

- 1) демонструвати знання та розуміння системи інтелектуальної власності;
- 2) усвідомлювати значущість інтелектуальної власності у сфері біотехнології;
- 3) розуміти суть поняття «авторське право» з точки зору біотехнології;
- 4) демонструвати здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Мета лекції:

1) дидактична мета – сформувати систематизовані знання щодо системи інтелектуальної власності відповідно до потреб та інтересів галузі охорони здоров'я; розкрити поняття «авторське право» з точки зору біотехнології; проаналізувати виникнення і здійснення суміжних прав.

2) виховна мета – сприяти формуванню наукового світогляду, підвищення рівня правової культури особистості;

3) розвивальна мета – розвивати інтелектуальні здібності, мислення, самостійність.

Обладнання лекції: комп'ютерна техніка та відповідне програмне забезпечення, мультимедійна система, екран для мультимедійної системи.

Завдання лекції:

- 1) знати загальні відомості щодо системи інтелектуальної власності;
- 2) уміти ідентифікувати об'єкти авторського права з точки зору біотехнології.

План лекції:

1. Вступна частина.

2. Основні питання лекції.

2.1. Інтелектуальна власність у сфері охорони здоров'я.

2.2. Загальні відомості про авторське право та суміжні права.

2.3. Авторське право у сфері біотехнології.

3. Підсумки.

Опис етапів лекції

Назва етапу лекції	Зміст етапів	Освітня мета етапу	Час
Вступна частина	Світові глобалізаційні процеси, нестабільність економіки та євроінтеграційні процеси, які активно відбуваються в Україні вимагають постійного оновлення законодавчої бази та уточнення юридичних норм у всіх сферах життєдіяльності країни. Право на життя і здоров'я є одними із основних, які мають забезпечуватись на державному рівні. У підґрунті вказаних проблем стоїть право інтелектуальної власності, яке є абсолютною цінністю у європейських	Розкрити актуальність теми лекції; ознайомити студентів з планом лекції.	2 хв.

	державних і основою законотворчого процесу.		
Інтелектуальна власність у сфері охорони здоров'я	Право інтелектуальної власності у сфері біотехнології – це сукупність прав, які виникають у людини, щодо створеного нею результату інтелектуальної, творчої діяльності у промисловій (виробничій), науковій, літературній, художній та інших сферах, права які охороняються законом на об'єкти авторського права, права на відкриття, промислової власності та інші результати творчої діяльності (право на торговельну марку, комерційне найменування, ноу-хау) в сфері біотехнології. Класифікація об'єктів права інтелектуальної власності у сфері біотехнології: 1) об'єкти авторського права і суміжних прав. 2) об'єкти патентного права (винаходи, корисні моделі, промислові зразки). 3) об'єкти права інтелектуальної власності, які є позначеннями (фірмові найменування, торговельні марки та географічні зазначення) 4) нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності (наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, топографії інтегральних мікросхем, селекційні досягнення, комерційну таємницю, тощо). Патентом можна захистити лікарський засіб, форму його випуску, технічне рішення. У медичній сфері це пристрої, інструменти, які використовуються в діагностиці або лікуванні, а також сам спосіб лікування, діагностики чи оздоровлення, і навіть спосіб застосування інформаційних технологій. <i>Розглянути кейс 1.</i>	Оволодіти знаннями щодо системи інтелектуальної власності відповідно до потреб та інтересів галузі охорони здоров'я.	15 хв.
Загальні відомості про авторське право та суміжні права.	Об'єкти авторського права: 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру; 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;	Оволодіти знаннями щодо основ авторського права та суміжних прав.	10 хв.

	3) комп'ютерні програми; 4) бази даних; 5) музичні твори з текстом і без тексту; 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; 7) аудіовізуальні твори; 8) твори образотворчого мистецтва; 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії; 11) твори ужиткового мистецтва; 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори; 13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; 14) похідні твори; 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори; 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів; 17) інші твори. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Об'єкти суміжних прав: а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; б) фонограми, відеограми; в) передачі (програми) організацій мовлення. <i>Розглянути кейс 2.</i>		
--	---	--	--

Авторське право у сфері біотехнології	У вигляді активного діалогу/дискусії/обговорення разом з аудиторією навести приклади об'єктів авторського права у сфері біотехнології. <i>Розглянути кейс 3.</i>	Розкрити значення авторського права у сфері біотехнології.	15 хв.
Підсумки	Для забезпечення балансу між інтересами громадян та представників охорони здоров'я, необхідним є гармонізація вітчизняного законодавства до вимог міжнародних нормативних документів. Право інтелектуальної власності стоїть в основі підвищення рівня конкуренції виробників лікарських засобів, технічних пристроїв, медичного обладнання та надавачів медичних послуг. Відтак серед пріоритетних завдань є «перезавантаження» сучасної доктрини інтелектуальної власності у бік пріоритету інтересів пацієнта.	Підкреслити значущість інтелектуальної власності для біотехнології.	3 хв.

Кейси для обговорення зі студентами під час лекції

Кейс 1 (до питання 2.1)

У галузі охорони здоров'я об'єктами інтелектуальної власності є:

- ✦ оригінальні назви лікарських засобів;
- ✦ наукові твори у сфері медицини;
- ✦ пристрої,
- ✦ інструменти, які використовуються в діагностиці або лікуванні;
- ✦ логотипи фармацевтичних фірм;
- ✦ лікарський засіб, форма його випуску;
- ✦ спосіб лікування, діагностики чи оздоровлення.

Які з них є об'єктами:

- 1) авторських та суміжних прав;
- 2) патентного права;
- 3) позначення?

Кейс 2 (до питання 2.2)

Класифікуйте об'єкти інтелектуальної власності з переліку:

- ✦ винаходи,
- ✦ корисні моделі,
- ✦ промислові зразки,
- ✦ компонування (топографії) інтегральних мікросхем,
- ✦ відеограми,
- ✦ фонограми,
- ✦ художні твори,
- ✦ раціоналізаторські пропозиції,
- ✦ копіїляції даних (бази даних),

- ✦ сорти рослин,
- ✦ породи тварин,
- ✦ географічні зазначення, комерційні (фірмові) найменування,
- ✦ торговельні марки (знаки для товарів і послуг),
- ✦ комп'ютерні програми,
- ✦ літературні твори,
- ✦ комерційні таємниці, виконання,
- ✦ передачі (програми) організацій мовлення;

за видом правової охорони на 2 групи:

- охороняються патентним правом,
- охороняються авторським правом та суміжними правами.

Кейс 3 (до питання 2.3)

Користуючись повним переліком об'єктів авторського права відповідно до статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», назвати об'єкти авторського права у сфері біотехнології.

Стаття 8. Об'єкти авторського права

1. Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме:

- 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- 3) комп'ютерні програми;
- 4) бази даних;
- 5) музичні твори з текстом і без тексту;
- 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;
- 7) аудіовізуальні твори;
- 8) твори образотворчого мистецтва;
- 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;

11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;

{Пункт 11 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 850-IV від 22.05.2003}

12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;

13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;

14) похідні твори;

15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом

творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;

16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;

17) інші твори.

2. Охороні за цим Законом підлягають всі твори, зазначені у частині першій цієї статті, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

3. Передбачена цим Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Рекомендована література

Основна

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII, статті 1, 7-10, 35-37 : станом на 5 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

3. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII, статті 1 та 5 : станом на 6 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

4. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV, статті 418-426, 433-456 : станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

Додаткова

1. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). URL: <https://ukrpatent.org/uk> (дата звернення: 20.06.2024).

Питання для самопідготовки студента до лекції

1. Система інтелектуальної власності.

2. Об'єкти та суб'єкти авторського права і суміжних прав.

Лекція № 3 «Промислова власність. Об'єкти промислової власності в біотехнології»

Вид лекції: традиційна (інформаційна, проблемна).

Компетенції:

1) демонструвати знання та розуміння основних засад правової охорони промислових зразків;

2) демонструвати здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Мета лекції:

1) дидактична мета – сформувати систематизовані знання щодо правової охорони промислових зразків;

2) виховна мета – сприяти формуванню наукового світогляду, підвищення рівня правової культури особистості;

3) розвивальна мета – розвивати інтелектуальні здібності, мислення, самостійність.

Обладнання лекції: комп'ютерна техніка та відповідне програмне забезпечення, мультимедійна система, екран для мультимедійної системи.

Завдання лекції:

1) знати основи правової охорони промислових зразків.

План лекції:

1. Вступна частина.

2. Основні питання лекції.

2.1. Загальні відомості про промисловий зразок.

2.2. Складання і подання заявки на видачу патенту.

3. Підсумки.

Опис етапів лекції

Назва етапу лекції	Зміст етапів	Освітня мета етапу	Час
Вступна частина	Промисловий зразок – результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання (промисловий дизайн). Завдяки використанню промислового зразка, виріб придбає зовнішню і споживацьку привабливість; у результаті, зростає комерційна вартість виробу і вірогідність його реалізації на ринку збуту. Охорона промислового зразка сприяє економічному розвитку, активізуючи художню творчість в промисловості і виробництві, а також в традиційних сферах мистецтва і художніх промислах.	Розкрити актуальність теми лекції; ознайомити студентів з планом лекції.	2 хв.
Загальні відомості про	Об'єкти промислового зразка: форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені	Оволодіти знаннями щодо основ правової охорони	15 хв.

промисловий зразок.	для задоволення естетичних та ергономічних потреб. Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він є новим, тобто, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки до Укрпатенту або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Виріб повинен легко піддаватися промислому тиражуванню. Звідси і назва «промисловий зразок». Якщо цей критерій не задовольняється, об'єкт кваліфікується як витвір мистецтва і підпадає під охорону за законом про авторські права, а не про промислову власність. <i>Розглянути кейс 1.</i>	промислових зразків.	
Складання і подання заявки на видачу патенту	Заявка на патентування повинна містити: заяву про видачу патенту в одному примірнику; комплект зображень виробу, що дають повне уявлення про зовнішній вигляд виробу, у двох примірниках; опис промислового зразка в одному примірнику; креслення, схему, карту. Заяву про видачу патенту подають за встановленою формою, у ній вказується ім'я та місце проживання заявника — фізичної особи та повну назву Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, місцезнаходження заявника – юридичної особи. Комплект зображень виробу повинен давати повне уявлення про зовнішній вигляд виробу. Опис промислового зразка містить такі розділи: назва промислового зразка; прізвище, ініціали автора промислового зразка; призначення та галузь застосування промислового зразка; перелік зображень, креслень і схем, схем і карт; суть та суттєві ознаки промислового зразка. Креслення, схеми та карти включаються до складу заявки в разі потреби пояснення суті промислового зразка, визначення габаритів та співвідношень розмірів загального вигляду виробу чи його елементів, пояснення ергономічних особливостей зовнішнього вигляду виробу тощо.	Проаналізувати процедуру подання заявки на видачу патенту.	10 хв.

	<i>Розглянути кейс 2.</i>		
Підсумки	У сфері біотехнології для промислових зразків важливою є не стільки естетична, скільки ергономічна складова. Варто вказати, що зловживання правами інтелектуальної власності на промислові зразки зумовлене заявочним принципом надання правової охорони, тобто під відповідальність заявника.	Узагальнити отримані знання.	3 хв.

Кейси для обговорення зі студентами під час лекції

Кейс 1 (до питання 2.1)

Обґрунтуйте, які з наведених об'єктів інтелектуальної власності належать до об'єктів промислового зразка:

- ✦ форма, промислові споруди,
- ✦ малюнок,
- ✦ об'єкти архітектури,
- ✦ друкована продукція,
- ✦ об'єкти газоподібних
- ✦ речовин,
- ✦ об'єкти сипких речовин?

Кейс 2 (до питання 2.2)

З'ясуйте, які складові частини, необхідні для подачі заявки на патентування промислового зразка:

- ✦ рішення товариства винахідників України,
- ✦ заява про видачу патенту,
- ✦ висновок підприємства, на якому працює заявник, комплект зображень виробу,
- ✦ опис промислового
- ✦ зразка,
- ✦ креслення,
- ✦ свідоцтво на право зайняття підприємницькою діяльністю,
- ✦ схема,
- ✦ карта,
- ✦ дозвіл місцевих органів самоврядування.

Рекомендована література

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII, статті 1 та 5 : станом на 6 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 20.06.2024).
2. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII, статті 1, 5 та 6 : станом на 14 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

3. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV, статті 418-426 : станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

Додаткова

1. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). *Укрпатент*. URL: <https://ukrpatent.org/uk> (дата звернення: 20.06.2024).

Питання для самопідготовки студента до лекції

1. Об'єкти промислового зразка.
2. Критерії охороноздатності промислового зразка.